

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-98>

УДК 339.138:339.137.2

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

FORMATION OF A MECHANISM FOR ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF SMALL AGRICULTURAL ENTERPRISES OF UKRAINE UNDER CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Костюк Тетяна Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1334-2731>

Приймак Максим Вікторович

аспірант,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8419-7353>

Kostiuk Tetiana, Pryimak Maksym

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті досліджено проблематику формування механізму підвищення конкурентоспроможності малих аграрних підприємств України в умовах сталого розвитку та післявоєнної трансформації економіки. Проаналізовано сучасний стан їх функціонування з урахуванням фінансових, інституційних, логістичних та екологічних обмежень, що посилюються воєнними викликами та інтеграційними процесами. Визначено ключові чинники впливу на конкурентні позиції малих виробників, зокрема обмежений доступ до ресурсів, технологій і ринків збуту. Обґрунтовано структурні елементи механізму, що включає фінансово-економічний, інноваційно-технологічний, інституційно-коопераційний, екологічний і цифровий компоненти. Запропоновано практичні напрями підвищення стійкості, адаптивності та формування довгострокових конкурентних переваг малих аграрних підприємств у контексті євроінтеграції, цифровізації та відновлення економіки.

Ключові слова: конкурентоспроможність; малі аграрні підприємства; сталий розвиток; механізм підвищення конкурентоспроможності; аграрний сектор; післявоєнне відновлення.

The article examines the formation of a mechanism for enhancing the competitiveness of small agricultural enterprises of Ukraine under conditions of sustainable development and post-war economic transformation. The relevance of the study is driven by increasing financial constraints, logistical disruptions, export risks, and stricter environmental requirements associated with European integration and global market instability. Although the agricultural sector remains a key contributor to Ukraine's export revenues, small enterprises face limited access to capital, modern technologies, and market infrastructure, which weakens their competitive positions and limits their development potential. The paper analyzes the current state of small agricultural enterprises, emphasizing their dependence on private financing, high production and transportation costs, insufficient integration into value chains, and vulnerability to external shocks. War-related challenges, including damaged infrastructure, disrupted logistics, and restricted market access, have intensified structural imbalances and reduced profitability for small producers. A comprehensive mechanism for increasing competitiveness is substantiated. It integrates financial and economic instruments, technological modernization, institutional and cooperative development, environmental sustainability measures, and digital transformation tools. The financial component focuses on diversification of funding sources, improved financial management, and cost optimization. The technological block highlights resource-saving innovations and value-added production. Institutional measures aim to strengthen cooperation, clustering, and market integration. Environmental and digital components enhance sustainability, transparency, and managerial efficiency. The study concludes that only a coordinated and systemic implementation of these interconnected measures can ensure sustainable competitive advantages and long-term development of small agricultural enterprises in the context of post-war recovery and European integration.

Keywords: competitiveness; small agricultural enterprises; sustainable development; competitiveness enhancement mechanism; agricultural sector; post-war recovery; digital transformation.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку аграрного сектору України характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими воєнними викликами, інтеграцією до європейського економічного простору, посиленням глобальної конкуренції та необхідністю впровадження принципів сталого розвитку. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема підвищення конкурентоспроможності малих аграрних підприємств, які формують значну частину сільськогосподарського виробництва, забезпечують зайнятість сільського населення та відіграють важливу роль у збереженні продовольчої безпеки держави. Попри значний потенціал, малі аграрні підприємства стикаються з низкою системних проблем: обмеженим доступом до фінансових ресурсів, інноваційних технологій та інфраструктури збуту; недостатнім рівнем інтеграції у ланцюги створення доданої вартості; високими виробничими та логістичними ризиками; нестабільністю ринкового середовища. Додатковим чинником ускладнення їх функціонування є необхідність адаптації до екологічних стандартів, вимог ESG та кліматичних змін, що передбачає переорієнтацію виробничих процесів на принципи економічної, соціальної та екологічної збалансованості. Водночас державна політика підтримки аграрного сектору та міжнародні програми відновлення спрямовані на формування стійкої моделі розвитку сільського господарства, проте відсутність цілісного механізму підвищення конкурентоспроможності саме малих аграрних підприємств з урахуванням концепції сталого розвитку знижує ефективність таких заходів. Наукова проблема полягає у необхідності теоретичного обґрунтування та розроблення комплексного механізму підвищення конкурентоспроможності малих аграрних підприємств України, який би поєднував інструменти економічного стимулювання, інноваційного розвитку, кооперації, цифровізації та екологічної модернізації виробництва.

Практичне значення вирішення цієї проблеми полягає у створенні передумов для підвищення економічної стійкості малих суб'єктів господарювання, зміцнення продовольчої безпеки, розширення експортного потенціалу та формування конкурентоспроможної аграрної моделі розвитку України в умовах повоєнної відбудови та євроінтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств активно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Зокрема, Балдинюк В. [1] обґрунтовує необхідність системного управління конкурентоспроможністю агропромислового комплексу в умовах глобалізації, акцентуючи увагу на ролі інновацій, державної підтримки та інтеграції у міжнародні ринки. Новоселець А. [2] пропонує підходи до комплексної оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств різних розмірів, що створює методичне підґрунтя для диференційованого аналізу позицій малих суб'єктів господарювання. Водночас Okhota Y. [8] розглядає адаптивні механізми реагування підприємств АПК на зміни зовнішнього середовища, підкреслюючи значення гнучкості управлінських рішень в умовах нестабільності.

Окремий блок досліджень присвячено питанням інтеграції українського аграрного сектору у глобальні ринки та формуванню стійких ланцюгів створення вартості. Зокрема, Namulczuk M. та ін. [5] аналізують інтеграцію українського та європейського зернових ринків, що безпосередньо впливає на конкурентні умови функціонування вітчизняних виробників. Sitnicki M. W. та ін. [9] досліджують формування аграрних кластерів як інструмент підвищення ефективності та ринкової позиції підприємств. Важливими є також аналітичні матеріали міжнародних організацій – OECD [7], World Bank [10; 11], FAO [3], IFAD [6], APD [4], у яких визначено ключові напрями підтримки аграрного сектору, механізми фінансування відновлення, розвитку малих виробників та впровадження принципів сталого розвитку. Разом з тим, попри наявність значної кількості наукових і аналітичних напрацювань, у більшості досліджень конкурентоспроможність розглядається фрагментарно – або з позицій макроекономічної політики, або на рівні загальних управлінських підходів. Недостатньо систематизованим залишається питання формування цілісного механізму підвищення конкурентоспроможності саме малих аграрних підприємств України з урахуванням вимог сталого розвитку, повоєнної відбудови та євроінтеграційних процесів, що зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень щодо управління конкурентоспроможністю аграрного сектору, у науковому дискурсі переважають або макроекономічні оцінки розвитку галузі, або універсальні моделі підвищення ефективності під-

дприємств. Незважаючи на наявність ґрунтовних досліджень щодо управління конкурентоспроможністю аграрного сектору, у науковому дискурсі переважають або макроекономічні оцінки розвитку галузі, або універсальні моделі підвищення ефективності під-

приємств без урахування специфіки малих форм господарювання. Наявні підходи здебільшого не інтегрують у єдину логіку інструменти фінансової підтримки, інституційного середовища, коопераційних зв'язків, цифровізації та екологічної модернізації виробництва, що в умовах структурних трансформацій аграрного ринку обмежує їх прикладну результативність. Крім того, недостатньо розробленим залишається питання поєднання критеріїв конкурентоспроможності з параметрами сталого розвитку на рівні малого аграрного підприємства. В існуючих дослідженнях екологічні та соціальні аспекти часто розглядаються як додаткові характеристики, тоді як сучасні вимоги євроінтеграції, стандартів ESG та відбудови сільських територій передбачають їх інтеграцію в систему стратегічного управління. Таким чином, потребує наукового обґрунтування цілісний механізм, здатний забезпечити синхронізацію економічної ефективності, екологічної відповідальності та соціальної стійкості малих аграрних підприємств у довгостроковій перспективі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування та розроблення концептуальних засад формування механізму підвищення конкурентоспроможності малих аграрних підприємств України в умовах сталого розвитку з урахуванням трансформацій зовнішнього середовища, інституційних змін та інтеграційних процесів. Досягнення поставленої мети передбачає синтез існуючих наукових підходів до оцінювання конкурентоспроможності з сучасними вимогами екологічної та соціальної збалансованості господарювання. Для реалізації визначеної мети необхідно: систематизувати теоретичні підходи до трактування конкурентоспроможності малих аграрних підприємств; уточнити сукупність чинників, що формують їх конкурентні переваги в умовах нестабільності та повоєнного відновлення; обґрунтувати структурні елементи механізму підвищення конкурентоспроможності, включаючи фінансово-економічні, організаційно-інституційні, інноваційно-технологічні та екологічні складові; визначити напрями практичної імплементації запропонованих положень у контексті державної політики підтримки та розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна конфігурація конкурентного середовища аграрного сектору України визначається одночасною дією внутрішніх структурних диспропорцій та зовнішніх інте-

граційних викликів, що посилюються воєнними ризиками, порушенням логістичних ланцюгів і зміною географії експорту. За оцінками міжнародних інституцій, відновлення та підвищення стійкості аграрного сектору потребує комплексних фінансових, інституційних та технологічних рішень [4; 10; 11]. У цьому контексті конкурентоспроможність малих аграрних підприємств доцільно розглядати не як статичний показник результативності, а як інтегральну характеристику їх здатності забезпечувати економічну ефективність, адаптивність до змін ринкового середовища та відповідність принципам сталого розвитку.

Аналітичні матеріали OECD засвідчують, що рівень підтримки аграрного сектору та ефективність інструментів державної політики безпосередньо впливають на конкурентні позиції малих виробників [7]. Водночас дослідження Світового банку підкреслюють необхідність переорієнтації фінансової підтримки на підвищення продуктивності, розвиток доданої вартості та інтеграцію в європейські ланцюги постачання [10; 11]. Отже, формування механізму підвищення конкурентоспроможності повинно ґрунтуватися на багатокomпонентній структурі, що поєднує фінансово-економічні, інноваційні, інституційні та екологічні інструменти.

Фінансово-економічний компонент:

Обмежений доступ до довгострокових фінансових ресурсів залишається однією з ключових перешкод розвитку малих аграрних підприємств. За даними міжнародних програм підтримки, ефективність функціонування малих виробників суттєво залежить від можливостей залучення грантових і компенсаційних механізмів [3; 6]. У цьому зв'язку фінансово-економічний компонент механізму передбачає диверсифікацію джерел фінансування, оптимізацію структури витрат та підвищення прозорості фінансового управління. З позицій мікроекономічного аналізу конкурентоспроможність визначається рівнем рентабельності, продуктивності та оборотності капіталу. Методичні підходи до комплексної оцінки таких показників обґрунтовано у дослідженні Новосельця [2], де доведено, що малі підприємства демонструють вищу гнучкість, проте характеризуються нижчим рівнем фінансової стійкості. Відтак підвищення конкурентоспроможності потребує впровадження систем управлінського обліку, аналізу маржинального доходу та контролю витрат, що дозволяє формувати внутрішні резерви розвитку.

Сучасний стан конкурентоспроможності малих аграрних підприємств України формується під впливом макроекономічних диспропорцій, воєнних ризиків та трансформації зовнішньоторговельних умов. За аналітичними оцінками OECD, аграрний сектор до повномасштабного вторгнення забезпечував експорт продукції на рівні близько 26–27 млрд дол. США щорічно, що робило його одним із ключових драйверів валютних надходжень держави. У 2024 році частка агропродовольчої продукції в загальному обсязі українського експорту становила близько 60 %, що свідчить про критичну залежність економіки від аграрного виробництва та водночас підвищує чутливість галузі до зовнішньоторговельних обмежень і логістичних ризиків [7].

Структурний аналіз виробництва засвідчує, що малі фермерські господарства забезпечували близько 8 % виробництва зернових і зернобобових культур (станом на 2021 рік), тоді як основний обсяг концентрувався у великих агрохолдингах. Така асиметрія зумовлює нерівність доступу до інвестиційних ресурсів, технологій та експортної інфраструктури. За даними World Bank, до початку війни близько 95 % інвестицій та оборотного капіталу в аграрному секторі формувалися за рахунок приватних джерел, тоді як рівень прямої державної підтримки становив приблизно 0,3 % ВВП, що є відносно низьким показником у міжнародному порівнянні. Відтак малі підприємства функціонують в умовах обмеженої публічної підтримки та високої залежності від власних фінансових можливостей [11].

Воєнні дії 2022–2025 рр. істотно погіршили виробничі та логістичні умови функціонування малих аграрних підприємств. За інформацією міжнародних аналітичних джерел та матеріалів провідних медіа, зокрема The Guardian, значні площі сільськогосподарських земель зазнали мінування або тимчасової окупації, що призвело до скорочення оброблюваних угідь і підвищення виробничих ризиків. Руїнування транспортної інфраструктури та портових потужностей спричинило зростання логістичних витрат, що особливо відчутно для малих виробників, які не мають власних альтернативних каналів експорту [10].

Зміна умов доступу до європейських ринків також впливає на конкурентоспроможність малих підприємств. Публікації агентства Reuters засвідчують, що перегляд торговельних режимів та запровадження квот на окремі види агропродукції створюють додаткові

бар'єри для українських експортерів. В умовах високої залежності від експорту це підвищує ризик цінової нестабільності та зменшує маржинальність виробництва.

Поряд із цим міжнародні програми підтримки, реалізовані за участю FAO, IFAD та German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue, спрямовані на фінансову та консультаційну підтримку малих виробників, розвиток кооперації та впровадження кліматично орієнтованих технологій. Однак масштаби таких програм поки що не компенсують структурні втрати та інфраструктурні обмеження, що виникли внаслідок війни [3; 4].

Узагальнюючи наведені дані, можна констатувати, що сучасний рівень конкурентоспроможності малих аграрних підприємств України характеризується поєднанням високого експортного потенціалу галузі в цілому та структурної вразливості малих суб'єктів господарювання. Вони функціонують у середовищі обмеженого доступу до фінансування, підвищених логістичних витрат, регуляторної невизначеності та зростаючих екологічних вимог. Водночас інтеграція до європейського ринку та міжнародна підтримка створюють передумови для модернізації виробництва, підвищення стандартів якості та формування довгострокових конкурентних переваг за умови системного реформування механізмів підтримки та розвитку малих аграрних підприємств.

Обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності малих аграрних підприємств має ґрунтуватися на поєднанні фінансових, технологічних, інституційних та екологічних інструментів, які забезпечують системний вплив на ключові параметри їх функціонування. Враховуючи обмежений доступ до капіталу та високий рівень виробничих ризиків, першочерговим завданням є формування стабільної фінансово-економічної основи розвитку. Доцільним є запровадження диференційованих програм пільгового кредитування, орієнтованих не лише на підтримку ліквідності, а й на інвестиційні потреби малих підприємств, зокрема модернізацію матеріально-технічної бази та розвиток переробки. Ефективним доповненням може стати розширення механізмів часткових державних гарантій за кредитами та створення спеціалізованих фондів мікроінвестування, що акумулюватимуть ресурси міжнародної технічної допомоги для реалізації інноваційних проєктів. На рівні підприємств необхідним є впровадження систем управлінського обліку,

що дозволить здійснювати регулярний аналіз собівартості, маржинального доходу та структури витрат, формуючи внутрішні резерви підвищення ефективності.

Підвищення технологічної конкурентоспроможності передбачає прискорену модернізацію виробничих процесів через впровадження ресурсозберігаючих та кліматично адаптивних технологій. Механізми компенсації вартості сучасної техніки та обладнання, підтримка впровадження елементів точного землеробства, систем зрошення та відновлення родючості ґрунтів створюють передумови для зростання продуктивності й зниження витрат. Особливого значення набуває розвиток локальної переробки сільськогосподарської продукції, що дозволяє перейти від експорту сировини до виробництва продукції з більшою доданою вартістю, зменшуючи залежність від цінкових коливань на світових ринках та підвищуючи стійкість доходів малих виробників.

Інституційний розвиток має передбачати активізацію коопераційних форм господарювання та створення регіональних аграрних кластерів, у межах яких забезпечується інтеграція виробництва, зберігання, переробки та збуту. Об'єднання ресурсів малих підприємств дозволяє знизити трансакційні витрати, підвищити переговорну силу на ринку та розширити доступ до експортних каналів. Паралельно необхідним є посилення дорадчої підтримки, спрямованої на підготовку підприємств до сертифікації продукції, впровадження стандартів ЄС та освоєння нових ринків збуту.

У контексті сталого розвитку екологічна складова конкурентоспроможності потребує системної інтеграції у стратегії підприємств. Доцільним є запровадження фінансових стимулів для екологізації виробництва, зокрема компенсації витрат на сертифікацію, підтримки органічного виробництва та впровадження систем екологічного моніторингу. Включення принципів ESG у стратегічне планування сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості малих аграрних підприємств та розширенню їх доступу до міжнародного фінансування. Додатковим напрямом є розвиток відновлюваної енергетики на рівні господарств, що дозволить зменшити енергетичні витрати та підвищити автономність виробництва. Цифрова трансформація аграрного сектору повинна розглядатися як інструмент підвищення управлінської ефективності та прозорості бізнес-процесів. Створення циф-

рових платформ збуту для малих виробників сприятиме розширенню ринкової присутності та мінімізації посередницьких витрат. Впровадження електронного документообігу, систем моніторингу виробничих процесів і аналітики даних забезпечить оперативність управлінських рішень та зниження ризиків. Паралельно необхідно реалізовувати освітні програми, спрямовані на підвищення цифрової компетентності керівників і працівників малих аграрних підприємств.

Отже, підвищення конкурентоспроможності малих аграрних підприємств України в умовах сталого розвитку можливе за умови комплексної реалізації фінансово-економічних, інноваційно-технологічних, інституційних, екологічних та цифрових заходів, узгоджених із державною політикою та міжнародними програмами підтримки. Лише синхронізація зазначених напрямів дозволить сформуванню стійкі конкурентні переваги, здатні забезпечити довгостроковий розвиток малих форм господарювання в умовах післявоєнної відбудови та євроінтеграційних процесів.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що конкурентоспроможність малих аграрних підприємств України формується під впливом системи взаємопов'язаних економічних, інституційних та екологічних чинників, які в умовах воєнної нестабільності та трансформації зовнішніх ринків набувають якісно нового змісту. Аграрний сектор залишається стратегічно значущим для національної економіки, забезпечуючи вагомий частку валютних надходжень, проте внутрішня структура виробництва характеризується асиметрією доступу до ресурсів, що посилює вразливість малих форм господарювання. Обмежені фінансові можливості, зростання логістичних витрат, регуляторна невизначеність та необхідність дотримання екологічних стандартів створюють додаткові бар'єри для формування стійких конкурентних переваг. У ході дослідження обґрунтовано доцільність формування комплексного механізму підвищення конкурентоспроможності, який інтегрує фінансово-економічні, інноваційно-технологічні, інституційно-коопераційні, екологічні та цифрові компоненти. Доведено, що ефективність такого механізму визначається не ізолюваним застосуванням окремих інструментів, а їх системною взаємодією, спрямованою на підвищення продуктивності, диверсифікацію джерел доходів, розширення доступу до ринків та зміцнення адаптивності підприємств до зовнішніх шоків. Особливе значення має

розвиток кооперації, локальної переробки та впровадження кліматично орієнтованих технологій, що дозволяють поєднати економічну результативність із вимогами сталого розвитку.

Реалізація запропонованих практичних заходів створює передумови для формування довгострокової моделі розвитку малих аграрних підприємств, здатної забезпечити

їх інтеграцію до європейського економічного простору та підвищення інвестиційної привабливості. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на розроблення методики кількісного оцінювання ефективності запропонованого механізму та моделювання сценаріїв розвитку малих аграрних підприємств з урахуванням регіональної специфіки та післявоєнних умов відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Балдинюк В. Управління конкурентоспроможністю агропромислового комплексу в умовах глобалізації. *Економіка та суспільство*. 2025. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6504> (дата звернення: 18.02.2026).
2. Новоселець А. Комплексна оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств різних розмірів. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2024. Vol. 8. No 4. Article 06. URL: <https://is-journal.com/is/article/download/320/174> (дата звернення: 18.02.2026).
3. FAO. Grant support for Ukrainian farmers under FAO-EU programme. 2024. URL: <https://www.fao.org/countryprofiles/news-archive/detail-news/en/c/1730556> (дата звернення: 18.02.2026).
4. German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue (APD). Financing of resilience and reconstruction of the agricultural sector of Ukraine. 2024. URL: https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Taras_Gagalyuk_ENG.pdf (дата звернення: 18.02.2026).
5. Namulczuk M., та ін. Price integration of the Ukrainian and EU corn markets in the context of the war. *Agriculture*. 2025. Vol. 15. No 16. Article 1777. URL: <https://www.mdpi.com/2077-0472/15/16/1777> (дата звернення: 18.02.2026).
6. IFAD. Ukraine – country page. 2025. URL: <https://www.ifad.org/en/w/countries/ukraine> (дата звернення: 18.02.2026).
7. OECD. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025: Ukraine. Paris : OECD Publishing, 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2025/10/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2025_354e7040/full-report/ukraine_0e71d61e.html (дата звернення: 18.02.2026).
8. Okhota Y. Directions for increasing the competitiveness of enterprises of the AIC based on an adaptive mechanism of response to changes in the operating environment. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2025. URL: <https://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/download/3053/3024> (дата звернення: 18.02.2026).
9. Sitnicki M. W., et al. Strategic formation of agricultural market clusters in Ukraine. *Sustainability*. 2024. Vol. 16. No 21. Article 9430. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/21/9430> (дата звернення: 18.02.2026).
10. World Bank. Priorities for agricultural support in Ukraine. Washington : World Bank, 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062524074615884/pdf/P1801981319afe091b8b71b33b7a901d4e.pdf> (дата звернення: 18.02.2026).
11. World Bank. Agricultural sector recovery and reconstruction framework. Washington : World Bank, 2025. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf> (дата звернення: 18.02.2026).

REFERENCES:

1. Baldyniuk, V. (2025). Upravlinnia konkurentospromozhnosti ahropromyslovoho kompleksu v umovakh hlobalizatsii [Management of competitiveness of the agro-industrial complex in the conditions of globalization]. *Ekonomika ta suspilstvo*. Retrieved February 18, 2026, from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6504> (Accessed: 18 February 2026)
2. Novoselets, A. (2024). Kompleksna otsinka konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv riznykh rozmiriv [Comprehensive assessment of the competitiveness of agricultural enterprises of different sizes]. *Journal of Innovations and Sustainability*, 8(4), Article 06. Retrieved February 18, 2026, from <https://is-journal.com/is/article/download/320/174> (Accessed: 18 February 2026)
3. FAO. (2024). *Grant support for Ukrainian farmers under FAO-EU programme*. Retrieved February 18, 2026, from <https://www.fao.org/countryprofiles/news-archive/detail-news/en/c/1730556> (Accessed: 18 February 2026)

4. German-Ukrainian Agricultural Policy Dialogue (APD). (2024). *Financing of resilience and reconstruction of the agricultural sector of Ukraine*. Retrieved February 18, 2026, from https://www.apd-ukraine.de/fileadmin/user_upload/APD_Taras_Gagalyuk_ENG.pdf (Accessed: 18 February 2026)
5. Hamulczuk, M., et al. (2025). Price integration of the Ukrainian and EU corn markets in the context of the war. *Agriculture*, 15(16), Article 1777. Retrieved February 18, 2026, from <https://www.mdpi.com/2077-0472/15/16/1777> (Accessed: 18 February 2026)
6. IFAD. (2025). *Ukraine – country page*. Retrieved February 18, 2026, from <https://www.ifad.org/en/w/countries/ukraine> (Accessed: 18 February 2026)
7. OECD. (2025). *Agricultural policy monitoring and evaluation 2025: Ukraine*. OECD Publishing. Retrieved February 18, 2026, from https://www.oecd.org/en/publications/2025/10/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2025_354e7040/full-report/ukraine_0e71d61e.html (Accessed: 18 February 2026)
8. Okhota, Y. (2025). Directions for increasing the competitiveness of enterprises of the AIC based on an adaptive mechanism of response to changes in the operating environment. *Baltic Journal of Economic Studies*. Retrieved February 18, 2026, from <https://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/download/3053/3024> (Accessed: 18 February 2026)
9. Sitnicki, M. W., et al. (2024). Strategic formation of agricultural market clusters in Ukraine. *Sustainability*, 16(21), Article 9430. Retrieved February 18, 2026, from <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/21/9430> (Accessed: 18 February 2026)
10. World Bank. (2024). *Priorities for agricultural support in Ukraine*. World Bank. Retrieved February 18, 2026, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062524074615884/pdf/P1801981319afe091b8b71b33b7a901d4e.pdf> (Accessed: 18 February 2026)
11. World Bank. (2025). *Agricultural sector recovery and reconstruction framework*. World Bank. Retrieved February 18, 2026, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P180174-ca39eccd-ea67-4bd8-b537-ff73a675a0a8.pdf> (Accessed: 18 February 2026)

Дата надходження статті: 09.04.2026

Дата прийняття статті: 29.04.2026

Дата публікації статті: 07.05.2026